

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Koulunuorisotyöntekijä kouluyhteisöön

case Kuokkala

Anu Nevanpää ja Johanna Lappi

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma 210 op.

Huhtikuu 2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anu Nevanpää ja Johanna Lappi	Sivumäärä 43 ja 4 liitesivua
Työn nimi Koulunuorisotyöntekijä kouluyhteisöön – case Kuokkala	
Ohjaava opettaja Tarja Jukkala	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu, OhjausLaturi-hanke	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää koulunuorisotyöntekijän tarve, työnkuva ja nimike yläkouluissa opettajien/henkilökunnan näkökulmasta. Lisäksi sillä haluttiin selvittää millä koulutus pohjilla koulunuorisotyöntekijänä voisi toimia ja olisiko yhteisöpedagogin työote sopiva tehtävään. Aineiston keräsimme Kuokkalan koulun henkilökunnalta haastattelemalla kahta henkilöä ja muille jaoimme kyselylomakkeet maaliskuussa 2010. Tutkimuksemme on laadullinen.</p> <p>Tutkimuksen tilaajana oli Humanistisen ammattikorkeakoulun Nuorten Matalan kynnyksen ohjausmalli –OhjausLaturi hanke, jonka tavoitteena on mallintaa koulujen sisälle sekä verkostoon moniammatillista ohjaustoimintaa oppilashuollon ja nuorisotyön rajapinnassa. Hankkeen pilottikouluna toimii Kuokkalan koulu.</p> <p>Tutkimuksen käsitteitä ovat yhteisöllisyys koulussa, nuoren syrjäytyminen ja koulu, haastava käyttäytyminen, oppilashuolto ja erityisopetus, opettajan työnkuva ja yhteisöpedagogi koulunuorisotyöntekijänä.</p> <p>Tutkimus osoittaa, että koulunuorisotyöntekijälle on suuri tarve ja tila kouluyhteisössä. Tärkeimpänä työtehtävänä nähdään kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen sekä kehittäminen. Nuorten kohtaaminen, luotettavana aikuisena oleminen, keskustelun ja kuuntelun mahdollistaminen, nähdään työn perustana. Kuokkalan koulussa on jo hyviä toimintamalleja muun muassa yhteisöllisyyden, kouluviihtyvyyden ja haastavaan käyttäytymisen puuttumisessa, mutta opettajien ja koulunkäyntiavustajien aika koetaan riittämättömänä.</p> <p>Sopivan työnimikkeen keksiminen koettiin vaikeaksi. Nimikkeen toivottaisiin olevan työtehtäviä kuvaava, helposti lausuttava ja lisäksi sen tulisi olla täysin suomenkielinen.</p> <p>Yhteisöpedagogi – koulutuksen tunnettuus vastaajien keskuudessa oli melko vähäinen, mutta kuitenkin sen katsottiin olevan sopiva pohja toimia koulunuorisotyöntekijänä. Aineistosta nousi esille myös muita koulutuksia, joilla voisi työskennellä tässä tehtävässä. Lisäksi ilmeni eriäviä mielipiteitä siitä, minkä tasoinen koulutus pohja koulunuorisotyöntekijällä tulisi olla, vai riittääkö vain että on ”hyvä tyyppi”.</p>	
Asiasanat : Yhteisö, yhteisöllisyys, koulu, syrjäytyminen, kouluviihtyvyys	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Anu Nevanpää ja Johanna Lappi	Number of Pages 43 attachments 4
Title A Youth Worker in School – Case Kuokkala	
Supervisor Tarja Jukkala	
Subscriber and/or Mentor HUMAK university of applied sciences, OhjausLaturi -project	
Abstract <p>The goal of this study was to survey the need for a youth worker in school in a secondary school and also the job description and title from the viewpoint of the teachers/staff. In addition to that, the goal was to find out what kind of degree the youth worker in school should have and if the approach of a community educator would be suitable for the job. We got the material from the staff at the school of Kuokkala by interviewing two persons and by handing out survey forms to the others in March 2010. The approach of the study was qualitative.</p> <p>The study was assigned by the project called Nuorten Matalan kynnyksen ohjausmalli –OhjausLaturi – of HUMAK University of Applied Sciences which aims at modelling multiprofessional counselling inside the schools and networks at the interface of youth work and student welfare. The pilot school in this project is the school of Kuokkala.</p> <p>The sense of community in schools, the alienation of youth, challenging behaviour, student welfare and special education, the job description of teachers and community educators as youth workers in school are the key terms in this study.</p> <p>The study shows that there is need and place for a youth worker in school in the school community. The most important assignment was thought to be the development and upkeep of school satisfaction and the sense of community. In order to do this, the youth worker in school has to interact with the students, act as a reliable adult, listen and make it possible to have conversations. There already are good ways to intervene in challenging behaviour, the sense of community and school satisfaction in the Kuokkala school but the teachers and school assistants do not have enough time to deal with it.</p> <p>The material says that it is hard to come up with a suitable title for a youth worker in school. It should be depictive of the job description, easy to pronounce and it should be in Finnish entirely.</p> <p>The civic activity and youth work- degree (community educator) was not well-known amongst the interviewees but it was thought to be the right basis for the youth worker in school. Some other degrees were also mentioned that might be suitable for this job. There were differing opinions on the level of education needed for this job and could a good personality be all that is needed.</p>	
Keywords Community, sense of community, school, alienation, school satisfaction	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	7
2.1 Tutkimuksen tausta	7
2.2 Tutkimuksen tarkoitus	8
2.3 Tutkimusmenetelmät	8
2.4 Tutkimusetiikka	11
3 NUOREN ELÄMÄ JA KOULU	12
3.1 Yhteisöllisyys ja koulu	12
3.2 Nuorten syrjäytyminen ja koulu	13
3.3 Oppilaan haastava käyttäytyminen	15
3.3.1 <i>Kouluviihtyvyys ja koulukiusaaminen</i>	16
3.4 Oppilashuolto ja erityisopetus	19
3.5 Opettajan työnkuva	22
3.6 Koulun nuorisotyö ja yhteisöpedagogin työote	23
3.6.1 <i>Parkkitoiminta koulussa</i>	25
4 KOULUNUORISOTYÖNTEKIJÄ KOULUSSA	27
4.1 Mitä tarkoitetaan koulunuorisotyöntekijällä	27
4.2 Vastaaajien taustatiedot	27
4.3 Koulunuorisotyöntekijän tarve	28
4.4 Koulunuorisotyöntekijän työtehtävät	31
4.5 Koulunuorisotyöntekijän nimike	32
4.6 Yhteisöpedagogista koulunuorisotyöntekijäksi	33
4.7 Yhteenveto	34
5 POHDINTAA	35
LIITTEET	41
<i>Liite 1. Haastattelun runko</i>	41
<i>Liite 2. Kyselylomake</i>	42

1 JOHDANTO

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi – koulunuorisotyöntekijä kouluyhteisöön oman kiinnostuksemme mukaan. Tutkimuksia aiheeseen liittyen on tehty pääsääntöisesti oppilaiden näkökulmasta, mutta nyt koulun henkilökunnan kannalta. Valintaamme vaikutti myös Kuokkalan koulun ja Humanistisen ammattikorkeakoulun OhjausLaturi – hankkeen kannustus aiheen tutkimiselle.

Peruskoulujen moniammatillisesta työyhteisöstä ja yhteisöllisyydestä on puhuttu paljon viime aikoina. Peruskouluissa ongelmat ovat lisääntyneet huomattavasti ja sen takia kouluihin, niin ala – kuin yläkouluhinkin, tarvittaisiin jatkuvasti uusia toimijoita, ammattilaisia, jotka voisivat toimia joustavasti koulun arjessa. Tässä työssä käytämme uudesta ammattilaisesta nimikettä koulunuorisotyöntekijä. Näiden koulunuorisotyöntekijöiden avulla mahdollistuisi varhainen puuttuminen, jonka seurauksena myös haastavaan käyttäytymiseen reagoiminen tehostuisi. Tämän tutkimuksen avulla haluamme selvittää koulunuorisotyöntekijän tarvetta ja tilaa yläkoulussa.

Tutkimuksessamme ovat olleet mukana Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtori Tarja Jukkala, projektityöntekijä OhjausLaturi – hankkeesta, Kuokkalan koulun rehtori ja koulun opinto-ohjaaja/apulaisrehtori. Opinnäytetyön ohjaavan lehtorin Jukkalan kanssa kävimme useita keskusteluja liittyen tutkimuksen toteuttamiseen. Alussa meillä oli useita ideoita, mutta melko nopeasti päädyimme tutkimaan koulunuorisotyöntekijän tarvetta kouluyhteisössä Kuokkalan koulun henkilökunnan näkökulmasta. Koimme aiheen ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi ajatellen yhteisöpedagogin työtettä.

Keräsimme tutkimusaineiston haastattelemalla Kuokkalan koulun rehtoria, sekä koulun opinto-ohjaaja/apulaisrehtoria. Lisäksi jaoimme koulun muulle henkilökunnalla kyselylomakkeet. Selvitimme koulunuorisotyöntekijän tarvetta koulussa, hänen työnimikettään ja työtehtäviä sekä minkälaisella koulutus pohjalla tehtävissä voisi toimia.

Tutkimuksemme avulla Kuokkalan koulun henkilökunta sekä muut peruskoulut ja asiasta kiinnostuneet saavat tietää minkälainen tarve uudelle ammattilaiselle yläkoulussa on. Tavoitteenamme on tuoda asia tietoon mahdollisimman monelle, jotta yläkouluihin saataisiin koulunuorisotyöntekijöitä koulu yhteisön tueksi.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Tutkimuksen tausta

Opinnäytetyömme käynnistyi maaliskuussa 2010, jolloin keräsimme tutkimusaineiston Kuokkalan koulun henkilökunnalta. Opinnäytetyömme aihe syntyi sosiaalisen vahvistamisen suuntautumisen projektin aikana, jonka teimme Kuokkalan koululla OhjausLaturi- hankkeessa. Projekti kesti neljä kuukautta, jonka aikana opinnäytetyön aihe varmistui.

Kuokkalan koululla käynnistyi 2009 keväällä Suomen Humanistisen Ammattikorkeakoulun hallinnoima, Euroopan Sosiaalirahaston osittain rahoittama kolmi-vuotinen projekti, Nuorten matalan kynnyksen ohjausmalli – OhjausLaturi. OhjausLaturin tavoitteena on mallintaa koulujen sisälle sekä sen verkostoon moniammatillista ohjaustoimintaa oppilashuollon ja nuorisotyön rajapinnassa. Sillä pyritään estämään syrjäytymistä ja vahvistamaan sosiaalista kouluyhteisöä. Lisäksi sen kautta pyritään rakentamaan aitoa moniammatillista työkuultuuria kouluyhteisöön ja juurruttamaan kouluohjaajan toimintamalli osaksi uuden Jyväskylän organisaatiota ja palvelurakennetta. (ESR- projektihakemus)

Hankkeessa työskentelee projektipäällikkö ja projektityöntekijä. Projektityöntekijä toimii ohjaajana koululla. Osatoteuttajina ovat myös Jyväskylän kaupunki, Työvalmennussäätiö Tekevä ja Jyvälän Settlementti ry.

OhjausLaturin pilottikouluna toimii Kuokkalan koulu, joka on aloittanut toimintansa vuonna 1994. Koululla on oppilaita tällä hetkellä noin 480 ja opetushenkilökuntaa noin 50. Lisäksi koulussa toimii muun muassa koulukuraattori, koulupsykologi, terveydenhoitaja, siistijät ja vahtimestari. Koulu on suunniteltu vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin. Sen toiminta-ajatuksena on, että koulu tarjoaa oppilailleen perustan kasvaa vastuulliseksi nuoreksi, joka uskoo tulevaisuuteensa ja mahdollisuuksiinsa hallita elämänsä.

2.2 Tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää onko tämän päivän koulumaailmassa tarve uudelle toimijalle Kuokkalan koulun henkilökunnan näkökulmasta. Tässä työssä käytämme uudesta toimijasta nimikettä koulunuorisotyöntekijä. Koulunuorisotyöntekijällä tarkoitamme nuorisotyön ammattilaista, jolla olisi mahdollisuus toimia joustavasti koulun arjessa. Työntekijä mahdollistaisi varhaisen puuttumisen ja vapauttaisi opettajat tekemään työtään ammattitaitonsa ydinosaamisalueella oppilasryhmän kanssa. Koulunuorisotyöntekijä keskittyisi nimenomaan nuorten hyvinvoinnin tukemiseen ja yhteisöllisyyden kehittämiseen.

Tutkimuksemme avulla selvitämme myös koulunuorisotyöntekijän työnkuvaa ja – tehtäviä yläkoulussa, millä nimikkeellä häntä voisi kutsua sekä minkälaisella koulutusohjalla työtä voisi tehdä.

Tutkimuksen tarkoituksena on saada kattava ja luotettava näkemys siitä, onko koulumaailmassa tarve juuri tällaiselle ammattilaiselle, koulunuorisotyöntekijälle. Tutkimuksen avulla pyrimme vahvistamaan koulumaailmaan tarvittavaa uutta toimintamallia, jonka avulla yläkouluihin olisi mahdollista saada uusia ammattilaisia, jotka toimisivat yhteisöllisyyden, kouluviihtyvyyden ja nuorten hyväksi. Tarkoituksena on herätellä jo koulussa toimivaa henkilökuntaa ajattelemaan nuorten parasta ja mahdollisen koulunuorisotyöntekijän tarvetta koulu yhteisössä. Koulunuorisotyöntekijä olisi kehittämässä, yhdessä muiden ammattilaisten kanssa, parempaa koulu yhteisöä ja tukiverkkoa nuorille.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä ihmisen käyttö tiedonkeruuvälineenä. Sen menetelmissä tutkittavien omat näkökulmat pääsevät esille. Aineisto hankitaan sellaisessa luonnollisessa tilanteessa, joka on mahdollisimman tarkoituksenmukainen tutkimuksen kannalta. Tapauksia käsitellään ja tutkitaan aineistolähtöisesti, ja analyysi etenee yksityisestä yleiseen. (Nikoskinen 2008.)

Opinnäytetyöaineistomme perustuu kyselylomakkeisiin ja kahteen haastattelun. Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi kyselyn, koska se oli helposti toteutettavissa ja sillä saatiin suurempi vastaajakunta kuin pelkillä haastatteluilta. Haastattelut tehtiin tukemaan ja syventämään kyselylomakkeista saatuja tietoja.

Päätimme haastatella kahta henkilöä, jotta saamme aineistostamme kattavamman ja luotettavamman. Haastateltavien valintaan vaikutti se, että halusimme saada selville koulun johtoportaan kuulumien näkökulman ja se, että heillä oli mielenkiinto aihetta kohtaan. Haastattelun avulla vastaajasta saa enemmän ja syvällisempää tietoa, kuin pelkällä kyselylomakkeella. Mielestämme kaksi haastattelua oli riittävästi tukemaan kyselylomakkeita. Lisäksi kahden haastattelun etuna oli se, että näin pystyimme keskittymään kumpaankin haastatteluun kunnolla.

Kyselylomaketta tehdessä luimme aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, kävimme kyselylomaketta läpi yhdessä ohjaavan lehtorin kanssa ja mietimme mitä haluamme saada tietää vastaajilta. Haastattelurunko tuli pohjautumaan kyselylomakkeiden kysymyksiin. Haastattelu oli puolistrukturoitu (liite 1). Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat vastaajille samat ja valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. (Eskola & Suoranta 2008, 86). Haastattelun aikana esitimme tarkentavia ja kuvaavampia lisäkysymyksiä, jotta saimme vastaukset kaikkiin niihin kysymyksiin ja teemoihin mihin halusimmekin

Ennen varsinaista haastattelua lähetimme kyselylomakkeen ja haastattelurungon kommentoitavaksi projektityöntekijälle sekä opiskelutoverillemme. Kommenttien jälkeen teimme tarvittavat muutokset.

Haastattelut toteutimme samana päivänä. Ensin haastattelimme Kuokkalan koulun opinto-ohjaajaa/apulaisrehtoria hänen työhuoneessaan. Hänen haastattelun jälkeen haastattelimme koulun rehtoria hänen työhuoneessaan. Haastattelut nauhoitimme haastateltavien luvalla sanelunauhuriin. Haastattelutilanteet sujuivat hyvin ja osasimme hyvin esittää lisäkysymyksiä tarpeen vaatiessa.

Kuokkalan koululla jokaisella työyhteisön jäsenellä on oma postilokero opettajainhuoneessa. Jaoimme kyselyt postilokeroihin, jotta kysely tavoittaisi mahdollisimman monta henkilöä. Lisäksi olimme informoineet tulevista kyselyistä ennakoon. Vastausaikaa annoimme vain muutaman päivän, jotta vastaajat reagoisivat mahdollisimman pian. Vastauspäivästä jouduimme kuitenkin hieman joustamaan, jotta saimme kyselylomakkeita enemmän takaisin.

Lomakkeita tehdessä mietimme tarkkaan tutkimuskysymystämme ja jälleen sitä, mitä oikein halusimme saada tietoomme. Kyselylomakkeita hioimme melko pitkään ennen kuin olimme niihin tyytyväisiä. Kyselylomakkeesta tuli lopulta perinteinen paperikysely (liite 2). Kysymykset olivat jokaiselle vastaajalle samat ja he saivat vapaasti vastata kysymyksiin niille varattuun tilaan. Lähes kaikki lomakkeen kysymyksistä olivat avoimia kysymyksiä.

Aineistonkeruun jälkeen vuorossa oli niiden purkaminen ja analysointi. Aloitimme litteroimalla eli kirjoittamalla haastattelut auki. Teemoittelimme haastatteluita nousseet asiat, jonka jälkeen niitä oli helpompi käsitellä ja analysoida. Haastatteluita nousi esiin paljon tärkeitä ja hyviä asioita. Haastattelut tukivat hyvin muuta aineistoamme.

Saatuamme takaisin kyselylomakkeet oli analysoinnin vuoro. Kyselylomakkeita saimme takaisin 28/50, joten niiden läpi käynnissä ja analysoinnissa meni melko pitkään. Luimme vastaukset useasti läpi, jonka jälkeen teemoittelimme ne.

Melko nopeasti ja helposti vastauksista nousi esille tärkeät asiat, mikä helpotti meidän työtämme. Kyselylomakkeet ja haastattelut tukivat todella hyvin toisiaan, joka helpotti tuloksien analysointia. Kävimme aineiston läpi ja peilasimme sitä teoriaan.

2.4 Tutkimusetiikka

Tieteellisen tutkimuksen yksi eettisen hyväksyttävyyden sekä sen luotettavuuden ja tulosten uskottavuuden edellytys on, että tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen menetelmän edellyttämällä tavalla. Näihin menetelmiin lukeutuu muun muassa rehellisyys, yleinen huolellisuus, avoimuus ja muiden tutkimusten arvostus. (Tutkimuseettinen tiedekunta 2004, 5.)

3 NUOREN ELÄMÄ JA KOULU

3.1 Yhteisöllisyys ja koulu

Yhteisöä käsitteenä voidaan määritellä ja tarkastella hyvin monin tavoin. Jokaisen yhteisön ominaispiirteitä ovat muun muassa jäsenyys, yhteiset arvot ja normit, ihmiset vaikuttavat toisiinsa, jaetut tarpeet ja niihin sitoutuminen ja yhteenkuuluvuuden tunne. (Saaranen 2002, 1-3 diat. PowerPoint)

Koulu on yksi nuoren elämän vaikuttavimmista yhteisöistä, koulu on ja pysyy nuoren elämässä. Sen tehtävä ja merkitys on tänä päivänä monipuolisempi ja vaativampi. Koulu on nykyisin enemmän, kuin toimintajärjestelmä tai rakennus, jossa toteutetaan opetussuunnitelman mukaista opetustyötä. Koulu on yhteisöllinen toimija. (Rautiainen 2005, 95.)

Kouluyhteisö on paikka, jossa oppilaille opetetaan yleissivistykseen, harrastuksiin ja ammattiin liittyviä tietoja ja taitoja. Koulunkäynti perustuu oppivelvollisuuteen ja kouluilla on sekä kasvatus- ja opetustehtävä. Kouluyhteisön tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. Kouluyhteisössä oppilailla on oikeus päivittäiseen ilmaiseen ruokaan, mahdolliseen koulukuljetukseen sekä oppilashuoltoon. (Opetushallitus, perusopetus)

Suomessa oppivelvollisuus on yhdeksän vuotta ja yläkoulussa opetus on pääsääntöisesti aineenopetusta, jolloin eri oppiaineita opettavat eri aineiden opettajat. Suomessa on noin 3200 koulua, joissa annetaan perusopetusta. (Opetushallitus, perusopetus).

Yläkoulun tarkoituksena on kasvattaa nuorista tasapainoisia aikuisia, joilla on tarvittavat tiedot, taidot ja asenteet myöhempää elämää varten. Hyvä kouluyhteisö tukee tätä tavoitetta. (Öhman 2010, 1.)

Hyvässä kouluyhteisössä sekä oppilaat että opettajat viihtyvät ja kokevat olevansa hyväksytyjä juuri sellaisina kuin ovat. Sekä opettajien että oppilaiden on autettava omalta osaltaan hyvän kouluyhteisön ja sen ilmapiirin luomisessa. Hyvä kouluyhteisö syntyy yhteisön jäsenten toimista toisensa hyväksi. (Öhman 2010, 1.)

Kaikki koulussa tapahtuva opetus on koulukasvatusta. Koulunkäynti vaikuttaa oppilaiden minäkuvaan, tunne-elämään ja mielenterveyteen. Hyvä koulu ja oppimisympäristö edesauttavat hyvän ja arvokkaan elämäntäyttyksen ja elämän kehittymistä. (Perkiö-Mäkelä, Nevala & Laine 2006, 11.)

Koko kouluelämä oppitunteineen ja sen ulkopuolisine toimineen on yhdessä elämistä, jossa tunteita ei voi sulkea oppimisen ja opiskelun ulkopuolelle. Jokaisella koululla on oma kulttuurinsa, johon kuuluu arvoja ja uskomuksia oppilaista ja opetuksesta. Perususkomukset ja – arvot heijastuvat koulun tavoitteisiin säädellen näin kaikkea toimintaa. (emt., 12–13.)

Mutta onko koulu automaattisesti yhteisö? Tekeekö yhteisön se, että paljon ihmisiä kokoontuu samaan paikkaan samaan aikaan tekemään samoja asioita? Varsin vakiintuneesti käytetään ilmaisua kouluyhteisö määrittelemättä tarkemmin, mitä sillä tarkoitetaan. Todennäköisesti käsitteellä viitataan muuhunkin kuin ihmisten kokoontumiseen samojen seinien sisälle päivästä toiseen. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 156.)

Kouluun liitetään edelleen negatiivisia mielikuvia viihtymättömyydestä ja sosiaalisten ongelmien kärjistymisestä, joten ei kouluyhteisö ole vielä saavuttanut yhteisöllistä luonnetta. Kouluyhteisöä on lähdeittävä rakentamaan ihmisten välisistä suhteista, ei säännöistä ja määräyksistä. (emt., 157.)

3.2 Nuorten syrjäytyminen ja koulu

Syrjäytymisellä viitataan mitä erilaisimpiin hyvinvoinnin ongelmiin ja sosiaalisista yhteisöistä poisjäämisen muotoihin. Syrjäytyminen käsitteenä on hyvin laaja-alainen, mutta kaiken kaikkiaan syrjäytymisessä on aina kyse jäämisestä tai

joutumisesta yhteiskunnan keskeisten toiminta-alueiden sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti arvostetun elämän valtaviiran tai keskiön ulkopuolelle. (Lämsä 2009, 28 -29.)

Syrjäytymistä voidaan tarkastella yhteiskunnallisesta, koulutuksellisesta ja yksilöllisestä näkökulmasta. Yhteiskunnallisesti se on liitetty palkkatyöhön sekä työmarkkinapolitiikkaan. Syrjäytymiskeskustelun yhteydessä koulutuspolitiikka on noussut kovasti pinnalle. Koulutuksellisesti peruskouluvaihe on ratkaiseva nuoren elämänkulun ohjaaja. Merkittävää on se, että koulussa ei oteta riittävästi huomioon syrjäytymisen vakavuutta, ongelma korostuu yläkoulussa. Lopulta syrjäytyminen on kuitenkin yksilöllinen ilmiö, joka aiheuttaa henkilökohtaista ahdinkoa ja useita huono-osaisuuden muotoja, jotka heijastuvat myös lähiyhteisöön. (Kuula 2000, 1.)

Nuoruus on hyvin syrjäytymisherkkä elämänvaihe. Nuorten syrjäytymisalttiutta selittää heidän elämänvaiheensa ja siihen liittyvät muutokset. Nuoruusiän normaalina pidettävään kehitykseen kuuluu siirtyminen peruskoulutuksesta jatkokoulutukseen ja edelleen työelämään sekä siirtyminen lapsuudenkodista itsenäiseen elämään. (Lämsä 2009, 36.)

Koulu suuntaa nuoren elämää, joten sillä on merkittävä rooli nuoren syrjäytymisessä. Useissa tapauksissa syrjäytymiseen johtavan kehän katsotaan alkaneen koulussa muun muassa kielteisten koulukokemusten myötä. Suomessa kouluviihtymättömyys on hälyyttävän korkealla, puhutaan jopa "kouluallergiasta" ja koulusta vieraantumisesta. Heikon koulumenestyksen katsotaan antavan heikon tulevaisuuden näkymän. (Kuula 2000, 52 -53.)

Ritva Kuulan vuonna 2000 tekemän tutkimuksen mukaan koulun vaikutus nuoren elämänkulkuun on kiistaton. Koulun merkitys syrjäytymisprosessissa korostuu kahdelta suunnalta. Ensinnäkin koulu syrjäyttää tukea tarvitsevia oppilaita puutteellisten tukitoimien vuoksi, ja toisaalta koulu tuottaa omilla mekanismeillaan muun muassa leimaamisen välityksellä syrjäytymistä. (emt., 175.)

Toiseksi koulun tehtävät on mitoitettu liian vaativiksi heikompi-tasoisille oppilaille ja yleisestikin alemmasta sosiaalisesta statuksesta oleville nuorille. Koulun institutionaaliset tehtävät kuten opetussuunnitelma, piilo-opetussuunnitelma ja erityisopetus eivät riitä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan haasteisiin. (emt., 175.)

Tutkimuksen mukaan yläkoulu koetaan luultua kielteisemmäksi. Ongelmaksi nähtiin opetussuunnitelman ja piilo-opetussuunnitelman lisäksi kouluyhteisö, jossa opettajien käyttäytyminen koettiin negatiiviseksi. Yläkoulussa korostuu oppilaiden eriarvoisuus. Kuulan tutkimuksen mukaan koulukiusaamisella ja syrjäytymisellä oli yhteys. (emt., 175.)

3.3 Oppilaan haastava käyttäytyminen

Haastava käyttäytyminen on hyvin laaja käsite. Yleisesti sillä kuitenkin tarkoitetaan aggressiivista, impulsiivista tai passiivista käyttäytymistä, joka johtaa kielteisten odotusten ympyrään ja sanktioihin. Oppilaan haastava käyttäytyminen aiheuttaa koulussa monenlaista huolta. Oppilas ei toimi ikänsä ja kehityksensä tai tilanteen, ympäristön ja kulttuurin edellyttämällä tavalla. Oppilaan haastavaan käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä on kasvun ja kehityksen haasteet, vertaissuhteet ja sosiaaliset taidot, ja huoltajien sekä oppilaitoksen henkilöstön odotukset (vuorovaikutus). (Honkanen & Suomala 2009, 51 -53.)

Haastavassa käyttäytymisessä esiintyy usein epäsosiaalisen käyttäytymisen piirteitä, käyttäytymisen häiriötä tai varsinaista käytöshäiriötä. Varhain alkanut haastava käyttäytyminen, joka kytkeytyy vaikeisiin kasvuoloihin, vaikeuttaa sosiaalista kehitystä ja lisää syrjäytymisvaaraa. Nuoruusiän epäsosialisuus liittyy usein kaveripiirin vaikutuksiin. Vertaisryhmän merkitys nuoren elämässä on merkittävä, nuori samaistuu sen käyttäytymismalleihin niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. (emt., 53 -54.)

Usein haasteellisen käyttäytymisen taustalla ovat perinnölliset, neurologiset tai sosiaaliset syyt. Tällaisilta suojaavia tekijöitä ovat jo lapsuudessa saadut hyvät älylliset ja kyvylliset valmiudet, temperamentti ja taito solmia suhteita ikätoverei-

hin. Tärkeässä roolissa on myös vähintään yhden luotettavan ja merkittävän aikuisen olemassa olo, myönteisiä vaikutuksia tukevat elinolot, koulussa selviytyminen ja harrastukset. (emt., 54.)

Rutiinit ovat tärkeässä osassa toivotumpaa käytöstä tavoiteltaessa. Riittävä yöuni, säännölliset ruokailut, riittävä aika koulutehtävien tekoon ja rauhoittuminen ovat arjen peruslähtökohtia. Rutiineja ovat myös koulunkäynnin säännöllisyys, positiivinen palaute, kannustus, nuoren edellytykset huomioon ottava oppimisympäristö sekä oppimiselle asetetut realistiset tavoitteet ja ystävät. (emt., 54.)

Haastavasti käyttäytyvä oppilas on häiritsevä, hänellä on keskittymisongelmia, hän ei ota vastuuta ja alisuoriutuminen on tyypillistä. Haastavasti käyttäytyvällä oppilaalla on yleensä heikko itsetunto ja he ovat sisimmässään arkoja. Haastavasti käyttäytyvä nuori kokeilee sääntöjen pitävyyttä, toimintatapojen rajoja ja rakenteita jatkuvasti. Koulussa erilaisten poikkeamien etsiminen niin säännöistä kuin toiminnastakin on hyvin tyypillistä. Tulkinnanvaraiset ohjeet tulkitaan usein itselle eduksi. (emt., 55.)

Haastavan käytöksen taustalla voi olla myös oppimisvaikeudet. Käyttäytymisen häiriön ja oppimisvaikeuden raja on joskus epäselvä. Voi olla vaikea sanoa, onko käyttäytymisen taustalla vaikeus oppia vai onko oppimisen vaikeus johtanut käyttäytymisen häiriöön. (emt., 57.)

Joka tapauksessa haastavaan käytökseen tulee puuttua heti. Puuttumisen tulisi tapahtua yhteistyössä koulun, kodin ja lähiyhteisön kanssa. Yhteistyöllä oppilasta voidaan ohjata negatiivisesta käytöksestä parempaan kannustamalla ja antamalla positiivista palautetta aina, kun oppilas toimii oikealla tavalla. (emt., 54.)

3.3.1 Kouluviihtyvyyden ja koulukiusaaminen

Kouluviihtyvyyden on edellytys hyvälle kouluyhteisölle. Kouluviihtyvyydelle on vaikea antaa yhtä määritelmää, koska käsitettä on määritelty ja mitattu monella tavalla. Yleisesti ottaen kouluviihtyvyydellä tarkoitetaan kouluelämän laatua ja sitä miten hyvin oppilaat koulussa viihtyvät. Kouluviihtyvyyden vaikuttavat kaik-

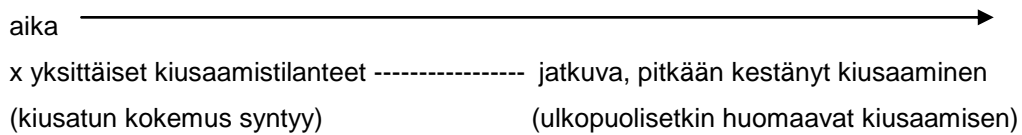
ki ne tekijät, jotka ympäröivät oppilasta koulussa. Suurin viihtyvyyteen vaikuttava tekijä on oppilaan sosiaaliset suhteet. Merkittävä kouluviihtyvyyttä heikentävä tekijä on koulukiusaaminen. Myös oppilaan itsetunnolla on vaikutusta kouluviihtyvyyteen. (Talaslampi & Tiensuu 2006, 5-7.)

Perusopetuslain 29§ mukaan jokaisella opetukseen osallistuvalla tulee olla oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Sen mukaan opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetuksen järjestäjän tulee myös hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. (Finlex 2010.)

Ihmisten välisessä toiminnassa syntyy väistämättömästi välillä konflikteja ja erimielisyyksiä. Näiden välienselvittelyiden kautta lapsi oppii tunnistamaan erilaisia tunnereaktioita itsessään, hallitsemaan tunteitaan, selvittämään riitoja ja sopimaan niitä. Lapset härnäävät ja kiusoittelevat toisiaan erilaisissa tilanteissa, joissain tilanteissa kiusoittelevan kohde ei kuitenkaan koe asiaa leikiksi vaan loukkaantuu. Nämä tilanteet ovat kuitenkin yleensä hetkellisiä ja yksittäisiä, ja kohteeksi joutuvat lapset vaihtuvat. Tällaista tilannetta ei voida määritellä kiusaamiseksi. Kiusaaminen on systemaattista vallan tai voiman väärinkäyttöä, joka kohdistuu yhteen ja samaan ihmiseen. Lisäksi se on tarkoituksellista eli tiedostamattaan kukaan ei kiusaa. (Hamarus 2008, 12). (Salmivalli 2003, 10 -11.)

Perinteisen määritelmän mukaan koulukiusaamisesta voidaan puhua, kun yhdelle ja samalle oppilaalle aiheutetaan tahallaan ja toistuvasti pahaa mieltä. (Salmivalli 2003, 11–12). Päivi Hamarus nostaa teoksessaan ”Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise” (2008, 12) kuitenkin esille kysymyksen siitä, että kuinka kauan kiusaamista pitää tapahtua, jotta voidaan sanoa tekojen muuttuneen kiusaamiseksi? Tai kuinka usein kiusaamiseen liittyviä tekoja tulee tapahtua, että ne muuttuvat kiusaamiseksi? Näihin kysymyksiin ei ole yksiselitteistä vastausta.

Kiusaamisen alkamista ja määrittelyä voidaan kuvata aikajanalla. (kuvio 1) Sitä, missä kohdassa aikajanaa kiusattu tuntee olonsa kiusatuksi, on vaikea ulkopuolisen sanoa.

Kuvio 1. Kiusaaminen aikajanalla (Hamarus 2008, 13.)

Kouluissa kiusaamisen määritelmää tarvitaan, jotta siihen voidaan puuttua mahdollisimman hyvin ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mikäli kiusaaminen määritellään perinteisen tavan mukaan, antaa se käytännössä luvan jatkaa kiusaamista liian pitkään ja silloin puuttuminen voi olla myöhäistä. Selvää on, että mitä varhaisemmassa vaiheessa kiusaamiseen puututaan, sitä helpompaa ja tehokkaampaa puuttuminen on. Tällöin oppilaiden roolit (kiusaaja ja kiusattu) eivät ole vielä vakiintuneet. (Hamarus 2008, 14.)

Useimmiten kiusaamisessa on kyse kiusaajan vallan tavoittelusta. Valta tulee nähdä laajasti aseman, suosion, ystävien, huomion tai muun vastaavan tavoittelemisena. Kiusaaja hakee kiusatun avulla oman asemansa vahvistamista. (emt., 13.)

Kiusaamiseen tulisi voida puuttua tehokkaasti, siksi oppilailla on oltava riittävästi väyliä tuoda kokemaansa tai näkemäänsä kiusaamista esille. Kouluissa on pidettävä huolta, että nämä väylät ovat avoimia ja niitä on riittävästi. Väylät ja niiden toimivuus jokaisen koulun on itse tarkastettava oppilaiden näkökulmasta. (emt., 117.)

Väylinä toimivat ihmiset; kotona vanhemmat ja koulussa opettajat, kouluterveydenhoitaja, kuraattori, koulupsykologi tai muu kiusaamistilanteita selvittävä henkilö. Tärkeää on, että yksittäisellä oppilaalla on mahdollisuus tulla kertomaan kiusaamisesta luottamushenkilölle, ja että oppilas tietää saavansa apua ja aikaa. Väyliä voivat olla myös palautepostilaatikot, kirjoitelmat oppitunneilla, kyselyt tai sosiogrammit. (emt., 118.)

Väylien lisäksi puuttumisen rakenteiden tulisi olla koulussa kunnossa. Niin aikuisten kuin oppilaidenkin tulee tietää, miten menetellä havaittaessa kiusaamista, miten kiusaamistilanteet käsitellään ja mitä kiusaamisesta seuraa. Koulussa tulee olla kirjattuna toimintatavat, jotka tulee olla niin kouluhenkilöstön, oppilaiden kuin vanhempienkin nähtävissä. On tärkeää, että oppilaat tietävät koulun linjauksen (säännöt), jolloin hänellä on mahdollisuus harkita seurauksia jo ennen tekoaan. (emt., 118 -119.)

Kouluyhteisössä tulisi olla näkyvässä yhtenäinen linja kiusaamistilanteisiin puuttumisessa. Oppilas tietää, mitä häneltä odotetaan ja miten tulee käyttäytyä. Samoin kouluyhteisön jäsenten tulisi huomioida ja miettiä ovatko arjen käytännön pienetkin teot, ratkaisut ja päätökset samassa linjassa yhdessä tehtyjen päätösten mukaan. Sääntöjen kertaaminen ja ääneen lausuminen on avainasemassa. Ne olisikin hyvä kerrata vähintään joka lukuvuoden alussa. (emt., 119.)

Ajankäyttö ja henkilöstöresurssit eivät saa olla esteenä kiusaamiseen puuttumisessa. Koulun tulee järjestää sellaiset rakenteet, jotka mahdollistavat asioiden käsittelyn. Mikäli turvallinen oppimisympäristä on uhattuna, oppilas ei pysty oppimaan. (emt., 119.)

3.4 Oppilashuolto ja erityisopetus

Opetussuunnitelmassa määritelty oppilashuolto on yksi keskeisin toimintaelin oppilaiden ongelmien hoitamisessa. (Huhtanen 2007, 188). Koulun oppilashuollon tehtävänä on tukea vanhempia kasvatuksessa ja osallistaa koulun henkilökuntaa ja yhteistyöverkoston toimijoita aktiiviseen yhteistyöhön. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville ja oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. (emt., 189). Lisäksi kouluihin on koottu oppilashuolto-ryhmä, mikä koostuu eri alojen asiantuntijoista, jotka toimivat oppilaitoksen arjessa moniammatillisesti. (Honkanen & Suomala 2009, 5.)

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaiden opiskeluhyvinvoinnin ylläpitoa, ennalta ehkäisevää toimintaa ja oppilaiden sekä vanhempien tukena olemista opiske-

luun ja oppimiseen liittyvissä asioissa lastensuojelulain hengessä. Lastensuojelulaki turvaa lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laki on tarkoitettu myös ennaltaehkäiseväksi, jolloin oppijoista huolehtiminen ja ongelmatilanteiden ennakointi koulun arjessa on tärkeää. (emt., 5 ja 40.)

Oppilashuollon tavoitteena on saada haasteellisiinkin tilanteisiin oppimista helpottava ja edesauttava suhtautumis- ja toimintatapa. Sen tehtävänä on oppimisen perusedellytyksistä huolehtiminen; edistää ja ylläpitää oppilaan hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. (Huh-
tanen 2007, 188.)

Psyykkisestä hyvinvoinnista huolehditaan mahdollistamalla jokaiselle oppilaalle hänen omien edellytystensä mukainen eteneminen opinnoissa sekä järjestämällä tarvittaessa henkilökohtaista ohjausta. Fyysinen hyvinvointi käsittää monenlaista huolehtimista, muun muassa oppimisympäristön terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyen. Se pitää sisällään niin terveystarkastuksia ja piha-alueiden turvallisuudesta huolehtimista kuin ravitsemuksellisesti monipuolisesta kouluruokailusta. Sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehditaan oppilaiden sosiaalisia valmiuksia tukien, ryhmäytymistä edistäen, kiusaamista estäen ja osallisuuteen kannustaen. (Honkanen & Suomala 2009, 40.)

Moniammatillisen oppilashuoltoryhmän tehtävänä on ennakoida koulu- ja oppilaitosyhteisössä tapahtuvia muutoksia niin yksilöllisellä kuin yhteisölliselläkin tasolla sekä ehkäistä ennakolta kiusaamista, päihteiden käyttöä ja koulupudokkuutta. (emt., 41). Oppilashuoltoryhmä koordinoi ja kehittää oppilashuoltoa. Oppilashuoltoryhmän asiantuntijakokoonpano vaihtelee kouluittain ja paikkakunnittain. Yleisimmin ryhmään voivat kuulua rehtori, erityisopettaja, koulupsykologi, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri, opinto-ohjaaja, luokanopettaja tai aineenopettaja sekä tarvittaessa myös ulkopuolisia asiantuntijoita. (Huh-
tanen 2007, 197.)

Oppilashuoltoryhmään voi kuka tahansa koulun työntekijöistä, oppilaista tai oppilaiden vanhemmista tuoda huolensa. Moniammatillinen oppilashuoltoryhmä mahdollistaa keskustelun ja yhteisten suunnitelmien tekemisen vanhempien

kanssa, varsinkin silloin kun oppilaan käytökseen tai oppimisongelmiin täytyy puuttua. Ryhmä pyrkii selvittämään ja ratkaisemaan hankalatkin tilanteet mahdollisimman objektiivisesti ja aina yhteistyössä vanhempien ja oppilaan kanssa sekä tukien vanhempia heidän kasvatustehtävässään. (Honkanen & Suomala 2009, 43.)

Oppilashuoltoon kuuluu keskeisenä osana erityisopetus. Erityisopetuksen tehtävä on auttaa oppimisvaikeuksista kärsiviä oppilaita, jotka eivät selviä yleisopetuksessa ilman erityisiä tukitoimenpiteitä. Sen ja oppilaan yhteisenä tavoitteena on oppivelvollisuuden suorittaminen ja jatko-opintojen jälkeen täysipainoinen, oma elämä. Kasvatuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti oppilaan omaaloitteisuuteen sekä itseluottamuksen herättämiseen ja tukemiseen. (Kääriäinen, Laaksonen & Wiegand 1997, 30). Erityisopetuksen taustalla on lisäksi ajatus heikompien ja huonompiosaisten auttamisesta silloin, kun oppilas ei yllä oppimiselle asetettuihin tavoitteisiin. (Honkanen & Suomala 2009, 210.)

Erityisopetus kuuluu kiinteänä osana perusopetukseen ja se on lainsäädännön mukaan oppilaalle kuuluva oikeus. Erityisopetusta voidaan järjestää joko osaikaisena tai luokkamutoisena. Osa-aikaisessa erityisopetuksessa yleisopetus on eriytetty ja käytössä on lisäksi muita tukitoimenpiteitä. Syitä osa-aikaiseen erityisopetukseen ovat oppilaan lievät oppimis- tai sopeutumisvaikeudet, joita ovat muun muassa puhehäiriö, luku- ja kirjoitushäiriö tai -vaikeudet, matematiikan oppimisen vaikeudet, vieraan kielen oppimisen vaikeudet, sopeutumisvaikeudet tai tunne-elämän häiriö tai muut vaikeudet oppimisessa. Luokkamutoisessa erityisopetuksessa opetus on järjestetty erityisluokassa tai muussa soveltuvassa paikassa. (Huhtanen 2007, 210.)

Erityisopetuksen tarve on koko ajan kasvussa. Huhtasen (emt., 209) mukaan erityisopetukseen siirrettyjä peruskoulunoppilaita oli vajaa kolme prosenttia reilu kymmenen vuotta sitten kun vuonna 2007 luku oli seitsemän prosenttia.

3.5 Opettajan työnkuva

Opettajan työpäivä koostuu useista eri asioista ja tehtävistä. Oppitunnit ovat opettajan palkanlaskennan peruste, mutta opetustyö sisältää myös paljon muun muassa suunnittelua, valmistelua, kouluttautumista ja yhteistyötä eri tahojen kanssa. Lisäksi opettajien tehtäväksi on noussut myös erilaisten ongelmatilanteiden ratkaiseminen ja erityisen tuen tarpeiden kohtaaminen. (Huhtanen 2007, 17.)

Opettajan työnkuva on laaja. Opettajien ja rehtoreiden oletetaan olevan asiakaidensa käytössä aamuvarhaisesta iltamyöhään. Opettajan työ ei koskaan täyty, sillä aina voit valmistella tunteja, keksiä uusia ideoita, miettiä opetustapoja ja suunnitella tehtäviä ja arviointeja. Opettajan työaika on rajoittamaton suure. (emt., 18.)

Opettajien ammattijärjestö OAJ ry:n (2010) mukaan opettajien ammatti pitää sisällään monia asioita koskien sitä, miten opettajan tulee työtänsä tehdä ja mitä asioita tulee ottaa huomioon. Opettajan ja oppilaan suhteesta kerrotaan muun muassa näin:

”Opettaja hyväksyy ja ottaa huomioon oppijan ainutkertaisena ihmisenä. Opettaja kunnioittaa oppijan oikeuksia ja suhtautuu häneen inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti.

Opettaja pyrkii oppijan lähtökohtien, ajattelun ja mielipiteiden ymmärtämiseen sekä käsittelee hienotunteisesti oppijan persoonaan ja yksityisyyteen liittyviä asioita. Opettaja ottaa erityisesti huomioon huolenpitoa ja suojelua tarvitsevat oppijat, eikä hyväksy missään muodossa esiintyvää kiusaamista tai toisen ihmisen hyväksikäyttöä.

Opettajan tehtävään kuuluu myös oppijoiden kasvattaminen yhteistyöhön ja hyväksi yhteiskunnan jäseniksi. Myös luottamuksen ja hyvien ihmissuhteiden rakentaminen kuuluu opettajan työhön.

Opettajan vastuu oppijasta on sitä suurempi mitä nuoremman oppijan kanssa hän työskentelee. Opettaja toimii yhteistyössä lapsesta ja nuoresta vastuussa olevien aikuisten kanssa.”

3.6 Koulun nuorisotyö ja yhteisöpedagogin työote

Peruskoulu on paikka, joka tavoittaa lähes kaikki lapset ja nuoret kouluiässä. Koulun kulttuuri ja sen sosiaaliset suhteet vaikuttavat oppilaiden elämään myös koulun ulkopuolella. Se millaiseksi oma paikka koulussa on muotoutunut, vaikuttaa ihmisen elämässä kouluajan jälkeenkin. Oppilaille syntyy koulussa oma kulttuuri, kuitenkin koulun aikuisilla kasvattajilla on mahdollisuus vaikuttaa tähän oppilaskulttuuriin ja havaintojen perusteella järjestää erilaisia toimintamahdollisuuksia. Kun koulu tarjoaa tiloja ja välineitä monipuoliselle vapaa-ajan toiminnalle ja kouluviranomaisetkin pyrkivät tekemään kouluista toimintakeskuksia, olisi ihmeellistä, mikäli nuorisotyö jäisi tämän ulkopuolelle. (Sarha 2005, 20.)

Koulussa tapahtuva nuorisotyö ei ole uusi asia. Kunnan nuorisotyön ja koulujen välistä yhteistyötä on tehty paljon, mutta minkälaisia mahdollisuuksia avautuisi jos nuorisotyön ammattilainen toimisi pääsääntöisesti kouluyhteisössä? Marja-Liisa Sarha on toimittanut teoksen ”Nuorisotyötä koulussa” (2005), johon hän on esitellyt omia ajatuksiaan koulussa tehtävästä nuorisotyöstä ja lisäksi koonnut artikkeleita koululla toimineilta, ja koululla nuorisotyötä tehneiltä nuorisotyön ammattilaisilta.

Sarhan mukaan nuorisotyön ja koulun tavoitteet, menetelmät ja toimintatavat eivät ole nuorisotyöntekijän ja opettajan työtä toisistaan erottavia tekijöitä. Opettajat ovat usein käyttäneet työssään samoja menetelmiä kuin nuorisotyöntekijä pyrkiessään oppiainekohtaisiin oppimistavoitteisiin. Nuorisotyön ammattilainen harvoin opettaa kieliä tai matemaattisia aineita, mutta voi pitää esimerkiksi päihde- tai liikennekasvatusta. Osallistavien, erilaisten oppijoita suosivien toiminnallisten menetelmien käyttämisen lisääntyminen opettajien keskuudessa tai luokkahuoneen ulkopuolella ei tee nuorisotyön ammattilaisen tarvetta tarpeet-

tomaksi koulussa. Tarve oppilaiden kuuntelijalle ja opettajien yhteistyökumppanille on jatkuva.

Yhteisöpedagogi Sanna Kivistö kuvaa artikkelissaan ”Nuorisotyöntekijänä koulussa; yksilö- vai yhteisötyötä” kokemuksistaan ja havainnoistaan toimiessa vuosina 2002 -2003 Kilpisen koulun nuorisotyöntekijänä. Hänen mukaansa koulu yhteisöön ”sisälle” pääseminen kesti monta kuukautta, niin oppilaiden kuin opettajienkin keskuudessa hänen läsnäolonsa aiheutti hämmennystä.

”Monella nuorella ei ollut aavistustakaan, mitä voisin koululla tehdä ja mihin ”kastiin” kuuluin. Olinko osa opettajia, kouluavustajia vai olinko joku ulkopuolinen tarkkailija joka kaivoi esille epäkohtia? Eikä ihmettely rajoittunut vain nuoriin vaan myös työyhteisö oli pitkään hämmentynyt uudesta ammattiryhmästä opettajainhuoneessa. Monet pitivät minua aluksi jonkinlaisen avustajana ja sain silloin tällöin muun muassa monistuspyyntöjä tai kysymyksiä vaitiolovelvollisuudestaani.”

Samanlaisista alkukokemuksista kertoo myös Marjo Kolehmainen työskennellessään kouluohjaajana Kilpisen koululla Mukava -hankkeen tiimoilta. (Kolehmainen 2005, 47.)

Molemmat edellä mainituista nuorisotyön ammattilaisista kokivat huomattavana etuna sen, että he toimivat täysin koulu yhteisön jäseninä, eivät ulkopuolisina nuorisotyöntekijöinä, jotka satunnaisesti poikkeaisivat koululla pitämässä aamunavauksia tai ryhmätyksiä.

”Nuorisotyöntekijä, joka ei toimi kokopäiväisesti koulumaailmassa joutuu asettamaan hieman kevyempiä tavoitteita työlleen. Vain harvassa koulussa ”vierailija” pystyy saavuttamaan sellaisen luottamuksen ja aseman, että pystyy aktiivisesti tietoisena koulussa tapahtuvista asioista ja tapahtumista. Jos kontaktinotto nuoriin jää pelkästään yksilötasolle niin usein nämä nuoret ovat niitä samoja nuoria joita ohjaaja tapaa esimerkiksi nuorisotilalla ja muut nuoret jäävät edelleen nuorisotyön saavuttamattomiin.” (Kivistö 2005, 43.)

Viitaniemen koululla, Jyväskylässä, kokeiltiin 2000-luvun taitteessa niin sanottua Parkki-toimintaa. Parkki-toiminnan esittelemme myöhemmin. Koulun vs rehtori Olli Lehtonen kertoo näin:

”Moniammatillisuus on suuri voimavara ja mahdollisuus työyhteisössä, niin myös koulussa. Nykyaikaisessa työyhteisössä voidaan yhdistää eri ammattialojen osaaminen ja saada sillä tavoin kokonaisosaaminen moninkertaiseksi yhden ammattialan osaamiseen verrattuna. Tällä samalla keinolla tunnustetaan myös se asia, että yhdellä ammattialalla ei ole riittävää pätevyyttä kaikkeen.” (Lehtonen 2005, 59.)

Yhteisöpedagogi koulun nuorisotyöntekijänä olisi oivallinen ratkaisu koulun moniammatilliseen työyhteisöön. Yhteisöpedagogi on kasvattaja, joka pyrkii mahdollistamaan, vahvistamaan ja luomaan yhteisöjä. Hänen työnteelleen on tyyppistä vuorovaikutuksen tärkeys, toiminnalliset menetelmät ja keskustelu oppilaiden kanssa. Yhteisöpedagogi toimisi yhdessä koulun muun henkilökunnan kanssa nuorten hyväksi ja vahvistaisi samalla moniammatillista yhteistyötä. Yhteisöpedagogin ammattitaito olisi hyväksi luokkien ryhmäytymisessä ja yhteisöllisyyden luomisessa. (Puolitaival 2009, 38–40.)

3.6.1 Parkkitoiminta koulussa

Yksi tunnetuimmista koulun nuorisotyön toimista on niin sanottu Parkkitoiminta. Sillä tarkoitetaan päivystystoimintaa, josta on käytössä myös muita erilaisia nimityksiä, esimerkiksi Paussi tai Kahva. Parkkitoiminta on tärkeä ennaltaehkäisevän työn muoto. Se mahdollistaa haastavan käyttäytymisen havaitsemisen varhaisessa vaiheessa. Näin löydetään nopeasti ne oppilaat, joiden kanssa työskentelyyn tarvitaan psykologin tai kuraattorin apua ja ammattitaitoa (Rautainen 2005, 51.)

Parkkitoiminta ei ole palkinto eikä rangaistus huonosta käytöksestä vaan paikka, jossa voi pohtia koulunkäyntiä ja elämänhallintaan liittyviä asioita luotettavan ja osaavan aikuisen kanssa. Parkki on koulun tärkeä tukitoimi. Siellä oppi-

las saa mahdollisuuden pohtia omaa tilannettaan aikuisen kanssa, ja saa tukea omaan oppimiseensa (emt., 51.)

Parkkitoiminnalle keskeistä on avoimuus, niin konkreettisesti kuin abstraktimassa merkityksessä. Konkreettinen avoimuus tarkoittaa päivän ajan avoinna olevaa ovea. Avoimuuden abstraktimpi merkitys liittyy luottamukseen oppilaan ja työntekijän välillä. Nuoret pitävät päivystystoimintaa myös neuvontapalveluna, josta voi tarvittaessa pyytää apua. Parkin ensisijainen tarkoitus on kuitenkin olla nuoren tukena kouluarjessa ja ylläpitää oppimisrauhaa (emt., 52.)

Käytännössä Parkkia varten kolussa on tila, johon pääsee heti koulun aulasta. Tila on auki päivittäin tuntien aikana. Oppilaat tulevat tilaan lähinnä opettajiensa lähettäminä. Opettaja voi halutessaan lähettää oppilaan Parkkiin ja antaa hänelle oppitunnin aiheeseen liittyviä tehtäviä. Parkkitoiminnan työntekijä käsittelee oppilaan kanssa luokasta poistamiseen johtanutta tilannetta. Oppilasta autetaan näkemään tilanne sekä itsensä, luokan muiden oppilaiden kannalta ja opettajan. Oppilaille pyritään antamaan tunne välittämisestä ja vastuuntunnosta – häiriökäyttäytymisestä seuraa tilanteen selvittäminen (emt., 53.)

Oppilas voi itsekin pyytää pääsyä Parkkiin tekemään tehtäviään. Parkissa oppilaat voivat tehdä tekemättä jääneitä kokeita tai muita tehtäviä. Parkkiin meneminen ei siis aina tarkoita rangaistusta. Luvattomasti oppitunneilta posjääviä oppilaita pystytään ohjaamaan tunneille, koska Parkin työntekijä pystyy seuraamaan oppituntien aikaista liikehdintää käytävillä. Toisaalta oppilaat voidaan pyytää Parkkiin ja heidän kanssaan keskustellaan vastuullisesta koulunkäynnistä. (emt., 53.)

Oppilaat voivat viettää vapaa-aikaansa hyppytunneilla Parkissa sekä ennen ja jälkeen koulupäivän. Parkissa voi jutella aikuisen kanssa ja tarvittaessa käydä tietokoneella. Parkin työntekijä on koko ajan valppaana ja kuulostelee oppilaan kuulumisia. Hän seuraa Parkki-käyntien määrää, poissa-oloja ja häiriökäyttäytymistä. Jos nämä asiat lisääntyvät merkittävästi, asia otetaan puheeksi oppilashuoltoryhmässä (emt., 53.)

4 KOULUNUORISOTYÖNTEKIJÄ KOULUSSA

4.1 Mitä tarkoitetaan koulunuorisotyöntekijällä

Uudella toimijalla, koulunuorisotyöntekijällä, tarkoitamme ammattilaista, jolla olisi mahdollisuus toimia joustavasti ja systemaattisesti koulun arjessa. Koulunuorisotyöntekijät mahdollistaisivat todellisen varhaisen puuttumisen ja vapauttaisivat opettajat tekemään työtä ammattitaitonsa ydinosaamisalueella oppilasryhmän kanssa luokkatilanteessa.

Koulunuorisotyöntekijöiden tulo kouluun ja uuden toimintakulttuurin luominen eivät kuitenkaan käy helposti. Kouluun tarvitaan joustavuutta ja asennemuutosta sekä koulutyön uudelleen organisointia. Onnistuessaan tällainen ”yhdessä tekemisen” kulttuuri kuitenkin vapauttaa koulun ammattilaiset tekemään sitä, mitä he osaavat parhaiten. Vahva yhteisöllisyys antaa koulun henkilökunnalle ja oppilaille vahvan kasvupohjan ja tuo arkeen turvallisuutta (Rautiainen 2005, 11.)

Kuokkalan koulu toimii hyvänä esimerkkinä tällaisesta toiminnasta. Koulu ja sen henkilökunta ovat ottaneet ennakkoluulottomasti vastaan koulunuorisotyöntekijöitä kouluunsa. Koulussa on vuoden ajan toiminut Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoima OhjasLaturi-hanke. Hankkeen avulla koulu on päässyt tunnustelemaan koulunuorisotyöntekijän ammattitaitoa ja roolia koulun arjessa.

4.2 Vastaajien taustatiedot

Tutkimusaineistomme perustuu kahteen haastatteluun ja 28 kyselylomakkeeseen. Haastateltavina olivat Kuokkalan koulun rehtori ja koulun apulaisrehtori sekä oppilaanohjaaja. Kyselylomakkeet jaettiin koulun henkilökunnalle.

Rehtori on toiminut Kuokkalan koululla tehtävässään vuodesta 2007 ja ollut sitä ennen erään lukion rehtorina kahdeksan vuotta. Opinto-ohjaaja/apulaisrehtori

on toiminut 24 vuotta opettajana. Oppilaan ohjaajana hän on toiminut 16 vuotta ja apulaisrehtorina kolmisen vuotta.

Kyselyyn vastanneet jakautuvat iältään seuraavasti; yksi vastaaja alle 30, yhdeksän alle 40, yhdeksän alle 50, seitsemän alle 60 ja kaksi yli 60-vuotiaasta. He ovat kertoneet työnimikkeekseen jonkun seuraavista; tuntiopettaja, jonkin aineen opettaja tai lehtori, erityisopettaja, koulunkäyntiavustaja, projektityöntekijä, viransijainen tai terveydenhoitaja. Suurin osa vastaajista oli merkinnyt työnimikkeekseen jonkin aineen opettajan tai jonkin aineen lehtorin.

Vastaajien nykyisessä työtehtävässä olevat työvuodet jakoutuivat välille 0,5 vuotta – 26 vuotta. Työvuosien keskiarvo on yhdeksän vuotta.

4.3 Koulunuorisotyöntekijän tarve

Haastatteluissa ja kyselyissä päätimme selvittää, minkälaisia toimia koululla on käytössä kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi. Lisäksi halusimme kuulla vastaajien mielipiteen siitä, keille kuuluu näiden asioiden huomioiminen. Toisena, koulunuorisotyöntekijän tarpeeseen liittyvänä taustana, halusimme kuulla koulun reagoinnista häiriökäyttäytymisiin ja siihen, onko henkilökunnalla riittävästi aikaa ja resursseja puuttua näihin tilanteisiin.

Kuokkalan koululla on tällä hetkellä käytössään monia erilaisia keinoja kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi. Vahvimmin esille nousevat niin sanotusta normaalista kouluarjesta poikkeavat asiat, kuten tapahtumat ja juhlat. Kuokkalan koululla on paljon erilaisia tapahtumia ja juhlia, esimerkiksi liikuntapäivät, kevätkonsertti, joululaulajaiset, ryhmäyttämiset, gaala, ja ystävänpäivä-tanssiaiset, joiden nähdään kasvattavan kouluviihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä. Näiden tapahtumien aikaansaamiseksi yhteisön jäsenet pääsevät puhaltamaan yhteen hiileen, yhteisen tavoitteen eteen, ja pääsevät irtautumaan koulun päätehtävästä, oppimisesta ja opettamisesta. Tapahtumien aikana jokainen yhteisön jäsen saa olla oma itsensä eikä hänen tekemisiään arvioida kenenkään toimesta.

Kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden eteen ei kuitenkaan välttämättä tarvitse aina järjestää isoja tapahtumia ja normaalista poikkeavia asioita. Aineiston mukaan myös pienet asiat vaikuttavat merkittävästi viihtyvyyteen ja yhteisöllisyyteen, esimerkiksi pienet viestit tauluilla ja seinillä, muistamiset juhlapäivinä, siisteys ja käytöstavat ovat asioita joita pidetään tärkeinä.

Lisäksi kouluviihtyvyyteen nähdään myönteisesti vaikuttavan valoisa koulurakennus viherkasvihuoneineen ja kioskeineen. Kaiken perustana pidetään kuitenkin yhteisön yhteisiä sääntöjä, niiden noudattamista ja niiden valvontaa.

Aineistosta käy selkeäksi ilmi, että kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen kuuluu koko koulu yhteisölle ja sen kaikille jäsenille.

”Jokainen yhteisön jäsen luo omalla olemisellaan & toiminnallaan viihtyvyyttä & yhteisöllisyyttä ja ylläpitää niitä.”

Koululla ei ole nimettynä ketään vastaamaan näistä asioista, vaan kaikkiin pyritään vaikuttamaan yhteisesti. Aineistosta ilmenee, että vastuu on kuitenkin jakautunut muutamalle päätoimelle. Näitä toimia tai toimijoita ovat rehtori, apulaisrehtori, oppilaskunnanhallitus ja sen ohjaavat opettajat sekä tukioppilastoiminta ja sitä ohjaavat opettajat.

Vaikka koululla nähdään olevan paljon käytössään erilaisia ja hyviä keinoja kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi, on myös suuri huoli siitä, että aika ja resurssit eivät riitä vastaamaan tämän päivän tarpeita. Koululle toivottaisiin selkeää vastuuhenkilöä toimimaan kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden eteen ja toimijaa kehittämään jo olemassa olevia, hyviä malleja.

Oppilaan häiriökäyttäytymiseen tai yleisesti haastavaan käyttäytymiseen koululla puututaan usein perinteisten rangaistusten voimin, kuten jälki-istunnot ja äärimmäisessä tapauksessa koulusta erottamisella. Muita, aineiston mukaan, huomattavasti tehokkaampia keinoja ovat muun muassa kasvatustilaukset (KAKE), vertaissovittelu, puhuttelu, asian vienti oppilashuoltoryhmään ja koululla toimivan projektityöntekijän työpanos. Vaikka keinoja on, niiden ei katsota olevan riittäviä ja varsinkin aikaa keskustelulle kaivataan.

Kysyttäessä vastaajien aikaa puuttua häiriötilanteisiin tai haastavan oppilaan käytökseen, ovat tulokset hälyttäviä. Kaikki vastaajista ovat sitä mieltä, että tällaisiin tilanteisiin tulisi puuttua välittömästi. Suurin osa vastaajista kuitenkin sanoo, että aikaa ei ole.

”Vie liikaa aikaa.”

”Aikaa on rajallisesti.”

”Yritän järjestää. Priorisointia täytyy tehdä ja opetukselliset paineet ovat yläkoulussa suuret!”

”Pitäisi löytyä aikaa enemmän, mutta opetus kärsii aivan liikaa.”

”Sanoisin, että aika paljon on ollut aikaa ja olen sitä käyttänytkin – nuorempana. Viimevuosina, kun ikä menee yli 60, ei enää jaksa vaikka tarpeen näkisikin.”

Muutama vastaajista kertoo kuitenkin asettavansa häiriötilanteisiin puuttumisen muiden asioiden edellä ja järjestävänsä ajan, koska se kuuluu osaksi hänen työtään.

Kaiken kaikkiaan koulunuorisotyöntekijän tarve koulu yhteisössä nähdään suurena ja akuuttina. Lisäaikuisia kaivataan taloon. Tarve nähdään ehdottomana ja joidenkin mukaan jopa useampi tällainen nuorisotyön ammattilainen tarvittaisiin koulu yhteisöön. Suurin asia, mikä vaikuttaa tarpeeseen on koulu yhteisössä jo toimivien aikuisten ajanpuute ja työn määrä.

Myös kritiikkiä ja epäilyjä uutta toimijaa kohtaan ilmeni, tosin vain hyvin pienessä osassa aineistoa. Osaa ihmetytti se, mistä saataisiin resurssit palkata tällainen työntekijä, ja tarkoittaisiko se jonkin muun resurssin pienenemistä. Lisäksi tällaisia kommentteja löytyi.

”Koulussa on hyvä tukiverkosto, muista asioista voi jutella kotona. Tuntuu jotenkin hassulta ajatella, että kouluun tulisi ikään kuin nuorisohjaajan (vapaa-ajan) tyylinen toimija.”

”Miten uusi toimija tutustuu nuoriin, jotka ovat aina tunnilla? Koulun opetusrakenteet eivät anna tilaa.”

”Ei tarvetta; riittäisi, että ryhmät ja koulut olisivat pienempiä. Tai, että joka koululla olisi oma koulukuraattori joka päivä koululla fyysisesti paikalla.”

4.4 Koulunuorisotyöntekijän työtehtävät

Aineistosta nousee esille useita eri tehtäviä liittyen nimenomaan kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Kuitenkin tärkeimmäksi asiaksi katsotaan luotettavana aikuisena oleminen nuorille. Erityisen tärkeäksi vastaajat kokivat nuorten kuuntelemisen ja heidän kanssaan keskustelemisen. Nuorten elämähallinta -ja opiskelutaitojen sekä itsetunnon vahvistaminen olisivat avainasemassa.

Nuorten kohtaaminen ja heidän auttaminen, niin kouluun liittyvissä asioissa kuin koulun ulkopuolisissakin, tulisi kuulua koulunuorisotyöntekijän työnkuvaan. Hänen toivottaisiin olevan linkkinä opettajien ja oppilaiden välillä. Koulunuorisotyöntekijällä olisi aika paneutua nuorten ongelmiin enemmän kuin opettajilla, ja näin ongelmien ratkaiseminen helpottuisi ja tehostuisi. Koulunuorisotyöntekijän kuuluminen oppilashuoltoryhmään nähdään ehdottomana.

Viihtyvyyttä koulunuorisotyöntekijä lisäisi jo sillä, että hänellä olisi aikaa kuunnella nuoria. Kouluviihtyvyyteen vaikuttaa muun muassa oppituntien sujuvuus ja rauhallisuus. Mikäli oppilas häiritsevi tunnilla, voisi koulunuorisotyöntekijän tehtäviin kuulua tällaisen nuoren kanssa keskustelu ja opettajalla olisi mahdollisuus siirtää oppilas rauhallisempaan ympäristöön koulunuorisotyöntekijän seuraan, vertaa esimerkiksi parkkitoiminta.

Lisäksi koulunuorisotyöntekijän työtehtäviin nähtäisiin kuuluvan erilaisten teemojen tuominen koulun käytäville ja ihmisten mieliin. Hänen katsottaisiin olevan pääorganisoijana juhlien ja tapahtumien järjestämisessä. Koulunuorisotyöntekijällä nähtäisiin olevan mahdollisuus kehittää välituntitoimintaa ja yhteistyötä muun muassa nuorisotoimen ja paikallisten järjestöjen kanssa.

Koulunuorisotyöntekijän työtehtäviin tulisi vastaajien mukaan kuulua myös ryhmäyttämiset ja koko koulun sekä luokkien me-hengen luominen. Muutenkin erilaisten ryhmien tai kerhojen järjestäminen koululla olisi työnkuvaan kuuluvia asioita, esimerkkinä läksykerho.

Aineistosta ilmeni paljon erilaisia työtehtäviä koulunuorisotyöntekijälle. Näistä tehtävistä pienemmälle osalle oli kirjattu muun muassa erityisopetuksen apuna oleminen, jatko-opintoihin liittyvissä asioissa auttaminen ja terveydenhoitajan resurssien lisääminen. Kaiken kaikkiaan voi huomata, että tehtäviä löytyy paljon kouluyhteisöstä, ja hänen osaamistaan ja aikaansa kaivattaisiin moniin erilaisiin tehtäviin.

4.5 Koulunuorisotyöntekijän nimike

Koulunuorisotyöntekijän työnimike koettiin hyvin vaikeaksi niin haastateltavien kuin kyselyyn vastanneidenkin keskuudessa. Haastatteluiden pohjalta nousi esille, että nimikkeen tulisi olla työtehtäviä kuvaava ja helposti lausuttava, ei ulkomaalaisperäinen sana.

Kyselyyn vastanneista vain 5/28 oli kirjannut ehdotuksensa uuden ammattilaisen nimikkeestä. Yleisesti oli esitetty, että nimen keksiminen näin yllättäen tietämättä, millainen työnkuva koulunuorisotyöntekijällä olisi, on vaikeaa. Kuitenkin muutamia ehdotuksia oli esitetty; kouluohjaaja, yleisauttaja, yhteisöpedagogi, koulun oma mama/papa, oppilastuki, koulun uusin, virittäjä, yhteisöläinen, koulu yhteisöihminen, yhteisövastaava, yhteyshenkilö ja jokin kasvattaja tai koulujotakin. Kouluohjaaja nimike onkin jo joillain kouluilla käytössä oleva nimike kuvaamaan koulun nuorisotyöntekijää.

4.6 Yhteisöpedagogista koulunuorisotyöntekijäksi

Kyselylomakkeilla ja haastatteluilla halusimme selvittää myös sitä, minkälaisella koulutus pohjalla voisi työskennellä uutena toimijana ja sitä, kuinka tunnettu on yhteisöpedagogin koulutus ja olisiko se hyvä pohja tähän tehtävään.

Uuden toimijan koulutus pohjasta ilmeni vastaajien kesken eriäviä mielipiteitä. Vastaajat jakoutuivat kolmeen ryhmään. Osa oli selkeästi sitä mieltä, että koulutuksella ei ole suurta merkitystä vaan että persoonallisuus ja sosiaalisuus ovat tärkeitä ominaisuuksia.

”.. ihmisläheisissä ammateissa tulis kiinnittää enemmän huomiota muihin kun niihin tutkintoihin.”

”Ensisijaisesti pitäisi olla hyvä persoona.”

Osa näki taas ehdottoman tärkeänä, että uudella toimijalla tulisi olla vähintään ammattikorkeakoulutason tutkinto.

”Sen pitää olla amkki tason ehdottomasti...kyl se korkeakoulututkinto pitää olla.”

”Jokin alempi korkeakoulututkinto olisi hyvä.”

Osa vastaajista piti toisen asteen koulutuksia riittävänä.

”Opistotason koulutus mielestäni riittävä.”

Aineistosta nousi esille monia eri koulutuksia. Eniten ilmenneitä koulutuksia olivat; yhteisöpedagogi, nuoris- ja vapaa-ajan ohjaaja, lähihoitaja, koulunkäyntiavustaja, toimintaterapeutti, sosiaalialan koulutus, liikunnanohjaaja ja sosionomi.

Yhteisöpedagogin koulutus oli vajaalle puolelle vastanneista vieras. Tästäkin huolimatta se koettiin silti sopivimpana koulutus pohjana uuden toimijan tehtä-

vään. Toki tulee todeta, että vain puolet kyselylomakkeisiin vastanneista oli ottanut kantaa tähän teemaan; eli millä koulutuksella työtä voisi tehdä, tunteeko yhteisöpedagogi nimikettä ja sosisiko se tehtävään.

”Yhteisöpedagogi on varmasti perillä nuorten kanssa tarvittavista toimintamuodoista ja uuden koulutuksen myötä toivottavasti ajanhermoilla.”

”Mielestäni yhteisöpedagogi soveltuu ja työnkuvaan oikein hyvin. Heillä on monipuolinen koulutus ja korkea yleissivistävä koulutus (lukio), mikä edesauttaisi työtehtävissä onnistumista.”

4.7 Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan sanoa, että koulunuorisotyöntekijälle on paikka koulu yhteisössä. Koulu yhteisössä jo toimivat työntekijät ovat enemmän kuin valmiita ottamaan vastaan lisäävun ja se tulisi enemmän kuin tarpeeseen, se on lähes välttämätön.

Koulunuorisotyöntekijän työtehtäviksi näyttäisi asettuvan nimenomaan nuorten kohtaaminen ja heidän kanssaan toimiminen. Yhteisöllisyyden lisääminen ja omalla toiminnallaan kouluviihtyvyyden parantaminen kuuluisivat isona osana koulunuorisotyöntekijän tehtäviin. Opettajille lisätuen anto, koskien häiriötilanteita, ja muiden oppilaiden häiriöttömän oppitunnin mahdollistaminen sekä lisäksi yleinen häiriötilanteisiin puuttuminen ja niiden asioiden selvittäminen nähtäisiin koulunuorisotyöntekijän työalueeksi.

Yhteisöpedagogin koulutus nähdään parhaiten sopivana koulutus pohjana koulunuorisotyöntekijäksi ja ammattilaiseksi koulu yhteisöön.

5 POHDINTAA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää koulunuorisotyöntekijän tarvetta ja työnkuvaa kouluyhteisössä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää millainen koulutus pohja tällaisella ammattilaisella tulisi olla. Kyselylomakkeiden ja haastattelujen kautta selvisi hyvin, miten akuutti tarve kouluyhteisössä on uudelle ammattilaiselle, kuinka paljon erilaisia työtehtäviä hänelle olisi ja se, että työnkuva sopisi monelle eri koulutus pohjalle. Tässä luvussa pohdimme tutkimusmenetelmien käyttämistä ja työlemme asettamia tavoitteita ja niiden toteutumista. Pohdimme myös hieman tutkimusetiikkaa ja mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Tutkimuksemme oli laadullinen, joten sitä ei voida yleistää kaikkia kouluja koskevaksi.

Opinnäytetyöaineistostamme ja tutkimustuloksista nousi monta mielenkiintoista asiaa esiin. Yksi esimerkki tästä oli joidenkin vastanneiden näkemys siitä, että koulunuorisotyöntekijäksi kelpaa melkein pä kuka tahansa, pää-asia on, että kyseinen henkilö olisi sosiaalinen ja hyvä tyyppi. Tällaisella periaatteella koulu maailmaan saataisiin nopeasti lisää Matti Meikäläisiä, hyviä tyypppejä. Eri asia sitten on, onko heillä tarvittavaa ammatillisuutta vai ei. Kärjistetysti voisi miettiä, että tällaisella perusteellako muukin henkilökunta koululle valitaan.

Mielestämme pelkkä hyvän tyyppin status ei riitä. Koulussa tehtävä nuorisotyö kuitenkin vaatii paljon ja siihen tehtävään tulee olla koulutettu ja tärkeintä on, että nuorten parissa toimiva henkilö on ennen kaikkea ammattilainen ja kasvat taja. Pelkällä hyvän tyyppin statuksella ei vielä mielestämme tehdä koulunuorisotyöntekijän töitä, tai ainakaan sillä ei pitkällä tähtäimellä kauas pötkitä.

Toinen mielenkiintoinen havainto koulumaailmasta ja tutkimustuloksistamme oli koulunuorisotyöntekijän tarve. Vastaajat näkivät tarpeen aivan ehdottomana ja tärkeänä, ja ilmaisivat halunsa saada koulunuorisotyöntekijän kouluun, mutta se on suuressa ristiriidassa siihen, mitä havainnoimme sosiaalisen vahvistamisen suuntautumisen projektin aikana. Jos koulunuorisotyöntekijä halutaan avuksi

kouluyhteisöön, tulisi siellä jo toimivien ehkä pohtia omaa käytöstään tällaista uutta ammattilaista kohtaan. Ainakin me tunsimme itsemme ei-toivotuiksi ja koimme jopa alentavia tilanteita. Koulunuorisotyöntekijän tulisi olla lähtökohtaisesti tasa-arvoinen työyhteisön jäsen. Emme tosin tiedä johtuiko meidän kokemukset osittain siitä, että olimme ”vain” harjoittelijoita. Koulunuorisotyöntekijä tulisi nähdä nimenomaan lisäresurssina, ammattilaisena, jonka läsnäolo auttaa koko kouluyhteisöä. Toimiminen tällaisessa tehtävässä on mahdollista, mikäli sille ei anneta muiden ammattilaisten osalta riittävää tukea ja arvostusta. Tarkoitushan ei ole niin sanotusti tulla kenenkään reviirille tai hyppiä kenenkään varpaille.

Kolmas mielenkiintoinen asia oli yhteisöpedagogin koulutuksen huono tunnettuus. Koululla toimii kuitenkin Humanistisen ammattikorkeakoulun OhjausLaturi-hanke, jossa on ollut harjoittelussa useita yhteisöpedagogi-opiskelijoita. Olisi voinut kuvitella, että hankkeen myötä myös meidän koulutuksemme olisi tunnetumpi ja sen työtettä olisi osattu peilata hanketyöntekijöiden työnkuvaan ja työotteeseen. Aloimme pohtia, että onko hanketta kuitenkaan tehty tarpeeksi näkyväksi koululla, ja vai koetaanko se vastaajien keskuudessa irrallisena osana koulua.

Mielenkiintoista oli myös se, että uuden ammattilaisen nimikkeen miettiminen tuntui todella hankalalta kaikkien vastaajiemme keskuudessa. Toki ehdotuksia nimikkeestä tuli, mutta ne taisivat olla enemmän ja vähemmän tuulesta temmatuja. Useassa lomakkeessa nimikkeeksi oli ehdotettu kouluohjaajaa, mutta mielestämme se on huono eikä kuvaa nuorisotyön ammatillista osaamista tai työtehtäviä. Lisäksi olemme kuulleet, että kouluohjaaja-nimike siirrettäisiin tulevaisuudessa koulunkäyntiavustajille, joten se ei senkään takia ole sopiva nimike uuden ammattilaisen käyttöön.

Mielestämme sopiva nimike olisi koulunuorisotyöntekijä. Se on selkeä ja yksinkertainen sekä kuvaa osuvasti uuden ammattilaisen työnkuvaa ja työtehtäviä. Lisäksi se on selkeästi erotettavista kouluohjaajan ja koulunkäyntiavustajan nimikkeistä. Se, että tulisiko koulunuorisotyöntekijän kuulua koulutoimen vai nuorisotoimen alaisuuteen on vaikea sanoa. Tietysti parasta olisi, että sitä ei olisi sidottu pelkästään toiseen vaan toimisi fifty-fifty kummankin alla.

Opinnäytetyötämme ei voi pitää täysin luotettavana koska aineisto on kerätty vain yhdeltä yläkoululta. Lisäksi saimme tehdä melkoisen työn, jotta saimme kyselylomakkeet takaisin. Tässä apuna oli koulun rehtori, joka painosti ja jopa ”kiristi” opettajia vastaamaan kyselyymme. Näin ollen kaikki vastaukset eivät välttämättä olleet täysin luotettavia. Tutkimustuloksiin voi myös vaikuttaa OhjausLaturi -hanke; koululla tavallaan kun on jo koulunuorisotyöntekijä. Sitä vaikutti tämä joidenkin vastanneiden mielipiteeseen uuden ammattilaisen tarpeesta, emme voi tietää.

Mielestämme pääsimme hyvin opinnäytetyössämme asettamiimme tavoitteisiin. Saimme selkeän ja johdonmukaisen näkemyksen siitä, että nykypäivän koulu maailmassa olisi todella suuri ja akuutti tarve koulunuorisotyöntekijälle. Jatko-tutkimuksen voisi mielestämme tehdä oppilaiden näkökulmasta ja verrata heidän näkemystään opettajien mielipiteeseen. Mielestämme jatkotutkimuksen tekeminen olisi tärkeää, jotta kouluyhteisöihin saataisiin pysyviä muutoksia aikaiseksi ja koulunuorisotyöntekijän kouluun.

LÄHTEET

Aalberg, Veikko. & Siimes, Martti 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen mieheksi tai naiseksi. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino Oy.

Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilen, Marika 2003. Nuoren aika. (2. uusittu painos). Porvoo: WSOY.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hamarus, Päivi 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Helsinki: Kirjapaja.

Honkanen, Eija. & Suomala Anne 2009. Oppilashuollon käsikirja. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huhtanen, Kristiina 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: PS -kustannus.

Kivistö, Sanna 2005. Nuorisotyöntekijänä koulussa; yksilö vai yhteistyötä. Teoksessa Marja-Liisa Sarha (toim.) Nuorisotyötä koulussa. Sarja C. Oppimateriaalit 13/2005. Suolahti: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 39-44.

Kolehmainen, Marjo 2005. Mukava-hankkeen kouluohjaajana Kilpisen koulussa. Teoksessa Marja-Liisa Sarha (toim.) Nuorisotyötä koulussa. Sarja C. Oppimateriaalit 13/2005. Suolahti: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 45-58.

Kurki, Leena. & Nivala, Elina. & Sipilä-Lähdekorpi, Pirkko 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura.

Kuula, Ritva 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuun kasvatustieteellinen julkaisu N:o 61. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Kääriäinen, Hillevi. & Laaksonen, Pirjo. & Wirgand, Eira 1997. Tutkiva ja muuttuva koulu (3.uusittu painos). Porvoo: WSOY.

Lehtonen, Olli 2005. Minkälaista työpanosta koulu odottaa nuorisotyöntekijältä kouluvierailun tai koulussa työskentelyn aikana? Teoksessa Marja-Liisa Sarha (toim.) Nuorisotyötä koulussa. Sarja C. Oppimateriaalit 13/2005. Suolahti: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 59-63.

Nikoskinen, Elina 2008. Johdatus tutkivaan työotteeseen. Luentomateriaali 25.8-8.10.2008. Humanistinen ammattikorkeakoulu, Äänekoski.

Puolitaival, Henriikka 2009. "Meidän luokalle on vaan sattunut tommoisia ihmisiä." Yhteisöllisyyden merkitys luokassa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Raina, Liisa. & Haapaniemi, Rauno 2007. Yhteisöllinen pedagogia "... ettei tarvitse tehdä yksin.". Tallinna: AS Pakett.

Rautiainen, Asta (toim.) 2005. Koulu yhteisöllisenä tekijänä. Helsinki: Yliopistopaino.

Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Juva: PS –kustannus.

Talaslampi, Heli & Tiensuu, Marika 2006. Kouluviihtyvyys viidesluokkalaisten kokemana. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiigan laitos. Pro gradu – tutkielma.

Tutkimuseettinen tiedekunta 2004. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen (2.painos). Helsinki: Edima prima oy.

FINLEX ® - Ajantasainen lainsäädäntö. Perusopetuslaki. Viitattu 18.4.2010. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search\[type\]=pika&search\[pika\]=perusopetuslaki#a13.6.2003-477](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search[type]=pika&search[pika]=perusopetuslaki#a13.6.2003-477)

Lämsä, Anna-Liisa 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Viitattu 24.03.2010. <http://herkules.oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf>

Opettajien ammattijärjestö OAJ ry 2006. Opettajan ammattietiikka ja eettiset periaatteet. Viitattu 20.4.2010.

http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,447767&_dad=portal&_schema=PORTAL

Opetushallitus. Perusopetus. Viitattu 20.04.2010.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus

Saaranen, Terhi 2007. Yhteisöllisyys koulussa. Koulun terveys –ja hyvinvointihanke. Viitattu 20.04.2010.

http://www.health.fi/content/files/terhi_saaranen2.pdf

Öhman, Maria 2010. Hyvä koulu yhteisö. Ainendidaktiikka 1: kouluun tutustuminen loppuraportti. Viitattu 26.3.2010.

http://www.cs.helsinki.fi/u/mohman/AD1_koulutut.pdf

LIITTEET

Liite 1. Haastattelun runko

Haastattelurunko

- Työtehtäväsi ja miten kauan olet toiminut tehtävässäsi?
- Miten olet päätenyt tähän tehtävään ja taustasi? (koulutus ja työtehtävät aikaisemmin?)
- Mitä keinoja koululla on ylläpitää kouluviihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä? Entä kenen tehtäviin kuuluu kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen?
- Onko koulun keinot riittäviä häiriökäyttäytymisen ehkäisyyn? Jos ei, niin mitä toimenpiteitä se vaatisi?
- Onko sinulla tarpeeksi aikaa puuttua nuorten kouluviihtyvyyden parantamiseen tai häiriökäyttäytymiseen?
- Onko kouluyhteisössä tarve ja tila uudelle toimijalle? Jos on, niin mitkä asiat vaikuttavat tarpeeseen?
- Millaisia työtehtäviä uudella toimijalla voisi olla?
- Kuinka usein uuden toimijan tulisi olla tavattavissa koululla?
- Minkälaisia tehtäviä uudelle toimijalle voisi siirtää opettajilta?
- Minkälaisiin koulun sisäisiin ryhmiin uuden toimijan olisi hyvä kuulua?
- Mitä tehtäviä uudella toimijalla voisi olla yhteisöllisyyden ja kouluviihtyvyyden osa-alueella?
- Mitkä ovat ne verkostot joihin uusi toimija voisi kuulua?
- Millä nimikkeellä uutta toimijaa tulisi kutsua?
- Millä koulutuksilla voisi tehdä tällaista työtä koulussa?
- Tunnetko yhteisöpedagogi nimikkeen? Jos kyllä, niin olisiko yhteisöpedagogi mielestäsi sopiva tähän tehtävään?

Liite 2. Kyselylomake

Hei!

Olemme Humanistisen ammattikorkeakoulun Äänekosken kampuksen yhteisöpedagogi-opiskelijoita. Koulutusohjelmamme on kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko. Opinnoissa olemme suuntautuneet sosiaaliseen vahvistamiseen.

Kevään 2010 aikana teemme opinnäytetyön, jonka tarkoituksena on selvittää mahdollisen uuden toimijan tarvetta ja työtehtäviä koulussa. Uudella toimijalla tarkoitamme ammattilaista, jolla on mahdollisuus toimia joustavasti koulun arjessa. Uudet toimijat mahdollistaisivat todellisen varhaisen puuttumisen ja vapauttaisivat opettajan tekemään työtä ammattitaitonsa ydinosaamisalueella oppilasryhmän kanssa luokkatilanteessa.

Kyselylomakkeet käsitellään luottamuksellisesti eikä kyselyyn vastannut ole tunnistettavissa. Tarvittaessa jatka vastauksiasi paperin kääntöpuolelle. **Lomakkeet on palautettava opettajanhuoneessa olevaan laatikkoon viimeistään 12.3.2010!!**

Terveisin
Anu Nevanpää ja Johanna Lappi

KYSELYLOMAKE

1. Ikä
2. Mikä on työtehtäväsi/työnimikkeesi koululla?
3. Kauanko olet toiminut nykyisessä työtehtävässäsi?
4. Mitä keinoja koululla on ylläpitää kouluviihtyvyyttä ja yhteisöllisyyttä? Ovatko ne mielestäsi riittäviä?
5. Kenen tehtäviin kuuluu kouluviihtyvyyden ja yhteisöllisyyden ylläpitäminen?

6. Mitä häiriökäyttäytymiseen puuttumisen keinoja koululla on? Ovatko ne mielestäsi riittäviä?
7. Miten häiriökäyttäytymiseen tulisi reagoida? Mitä toimenpiteitä se vaatisi
8. Onko sinulla aikaa puuttua nuorten kouluviihtyvyyden parantamiseen tai häiriökäyttäytymiseen?
9. Onko kouluyhteisössä mielestäsi tarve ja tila uudelle toimijalle, joka keskittyisi nimenomaan nuoriin, heidän asioihin ja ongelmiin? Jos on niin mitkä asiat vaikuttavat tarpeeseen?
10. Kuvaile vapaasti millaisia työtehtäviä uudella toimijalla voisi olla?
11. Kuinka usein uuden toimijan tulisi olla tavattavissa koululla?(päivittäin, viikoittain...)
12. Olisitko valmis siirtämään omia työtehtäviäsi uudelle toimijalle? Jos kyllä, niin mitä?
13. Minkälaisiin koulun sisäisiin ryhmiin uuden toimijan olisi hyvä kuulua? (oppilashuoltoryhmä, tukioppilastoiminta...) Perustele!
14. Mitä tehtäviä uudella toimijalla voisi olla yhteisöllisyyden ja kouluviihtyvyyden osa-alueella? Perustele!
15. Mitkä ovat ne verkostot joihin uusi toimija voisi kuulua?

16. Millä nimikkeellä uutta toimijaa tulisi kutsua? Perustele!

17. Millä koulutuksilla voisi tehdä tällaista työtä koulussa? Perustele!

18. Tunnetko yhteisöpedagogi nimikkeen? Jos kyllä, niin olisiko yhteisöpedagogi mielestäsi sopiva tähän tehtävään? Perustele!

KIITOS VASTAUKSISTASI!